

Wiktor MOŻGIN

Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim

PROCES TRANSFORMACJI UKRAIŃSKIEJ OBRONY TERYTORIALNEJ W KONTEKŚCIE WOJNY W DONBASIE

Abstrakt:

Neoimperialna polityka realizowana współcześnie przez Federację Rosyjską w zdecydowany sposób wpłynęła na zmianę retoryki w sferze bezpieczeństwa Europy Wschodniej. Władze poszczególnych państw podejmują w tym kontekście niezbędne działania mające na celu przede wszystkim wzmocnienie własnego potencjału obronnego. Jednym z narzędzi, które ma wspomóc operacyjność oraz skuteczność regularnych formacji wojskowych, są oddziały obrony terytorialnej. Niniejszy artykuł przedstawia zatem proces formowania się obrony terytorialnej na Ukrainie, bowiem właśnie to państwo dzisiaj zmaga się z bezpośrednim przejawem destrukcyjnej polityki Federacji Rosyjskiej. Autor przedstawia formalno-strukturalną perspektywę kształtowania się ukraińskiej obrony terytorialnej. Uwzględnia przy tym proces jej transformacji od 2004 roku, biorąc pod uwagę zmiany w sferze legislacyjnej, organizacyjnej oraz aksjologicznej. Wojna w Donbasie w zasadniczy sposób wpłynęła na sposób postrzegania formacji obrony terytorialnej przez ukraińskich rządzących. Dlatego autor przedstawia również perspektywę rozwoju ukraińskiej obrony terytorialnej zgodnie z radykalnie zmienioną logiką jej działania, opartą o doświadczenia innych krajów. Artykuł podejmuje dotychczas pomijaną w polskim dyskursie naukowym przestrzeń formowania się potencjału obronnego na Ukrainie, która z perspektywy geopolitycznych interesów Polski od wielu lat jest niezwykle istotnym obszarem jej aktywności.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo państwa, ukraińska obrona terytorialna, potencjał obronny, wojna w Donbasie, neoimperialna polityka Federacji Rosyjskiej.

Wstęp

W Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 roku za najpoważniejsze zagrożenie dla państwa polskiego uznano neoimperialną politykę realizowaną przez Federację Rosyjską¹. Władze na Kremlu dążą do przywrócenia Rosji utraconego imperialnego blasku na arenie międzynarodowej. Współczesny rosyjski neoimperializm przejawia się przede wszystkim poprzez destabilizację państw Europy Wschodniej za pomocą różnego rodzaju narzędzi, przybierających również postać wojskowej agresji. W 2008 roku odczuła to Gruzja, broniąc swoich państwowych interesów w Abchazji i Osetii Południowej, natomiast od 2014 roku z rosyjską agresją mierzy się Ukraina, która wskutek inwazji tzw. „zielonych ludzików” na Półwysep Krymski oraz Donbas, straciła część swoich terytoriów na rzecz północnego sąsiada. Aneksja Krymu w tym kontekście zajmuje szczególne miejsce, bowiem władze w Moskwie uważają, że przyłączenie półwyspu, który był „podarowany” Ukraińskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej w 1954 roku, stanowiło akt powrotu do Rosji prawdziwie rosyjskiego terytorium z zamieszkującymi go Rosjanami, dążącymi do zjednoczenia z ojczyzną. Natomiast Donbas jest obszarem, gdzie zgodnie z rosyjską wersją wydarzeń walczy część społeczeństwa ukraińskiego, którego celem jest odłączenie się od Ukrainy i utworzenie własnych państw – Ługańskiej oraz Donieckiej Republik Ludowych. Implikacją wydarzeń w Ukrainie jest więc to, że Krym został wykorzystany jako propagandowe narzędzie Kremla w celu podkreślenia, przede wszystkim wewnątrz państwa rosyjskiego, imperialnych atrybutów w postaci powrotu terytorium, historycznie należącego Rosji. Donbas z kolei został środkiem do dalszej destabilizacji państwa ukraińskiego, a przez to osłabianie jego pozycji na światowej arenie.

Wojna na wschodzie Ukrainy stanowi egzemplifikację współczesnego rozumienia wojny hybrydowej (Hoffman, 2007; Clark, 2001; Pietraś, 2016; Münkler, 2002). Przejawia się to przede wszystkim w wykorzystywaniu nowych metod walki, niekoniecznie mających charakter bezpośredniego zaangażowania wojskowego. Federacja Rosyjska skutecznie wykorzystwała dysfunkcjonalność państwa ukraińskiego na początku swojej agresji w 2014 roku, skutkiem czego była aneksja wspomnianego Półwyspu Krymskiego. Niemniej następująca po tym wydarzeniu konsolidacja militarna społeczeństwa ukraińskiego wpłynęła na powstrzymanie destrukcyjnego oddziaływania Rosji. Wtenczas niebagatelne znaczenie na arenie działań wojennych odegrały ukraińskie oddziały obrony terytorialnej. Asymetryczny charakter walki wymagał ze strony Kijowa radykalnych działań, mających na celu osłonięcie granicy państwowej i powstrzymanie interwencji Rosji na terytorium Ukrainy. Zaangażowanie w

---

¹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego Warszawa 2020, s. 6.

wojnę oddziałów obrony terytorialnej miało w tym aspekcie decydujące znaczenie. Jednak od 2014 roku formacja ta została poddana radykalnej transformacji. Warto więc poddać szczegółowej analizie proces strukturalnej oraz formalnej zmiany oddziałów ukraińskiej obrony terytorialnej.

Aspekt ten jest również niezwykle istotny z perspektywy państwa polskiego. Ukraina bowiem tworzy pewnego rodzaju „strefę buforową” pomiędzy Polską a Rosją (Kagan, 2009), która poprzez realizację swojej neoimperialnej polityki, została uznana za najpoważniejsze zagrożenie bezpieczeństwa państwa polskiego. Dlatego w interesie Warszawy jest, aby Ukraina pozostawała w sferze zachodniego wpływu, a wektory jej polityki zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej, były skierowane na integrację z zachodnimi strukturami. W tej przestrzeni narratywnej analiza procesu transformacji oddziałów ukraińskiej obrony terytorialnej, której zasadniczym celem jest utrzymanie wewnętrznego ład w państwie, powinna stanowić jeden z kierunków rozwoju strategicznego myślenia Polski. Istotnym z punktu widzenia Warszawy jest również to, że zjawisko kształtowania się ukraińskiej państwowości idzie w parze z redefinicją podstawowych idei oraz wartości, często odwołujących się do polityczno-historycznych uwarunkowań, kształtujących przestrzeń relacji Ukrainy z sąsiednimi państwami. Implikacją tego procesu może być zjawisko apologizowania nacjonalistycznej ideologii, która w warunkach współczesnych polsko-ukraińskich stosunków jest odbierana z dezaprobatą przez państwo polskie. Implementacja nacjonalistycznej narracji w sferę wojskowej formacji, jaką jest ukraińska obrona terytorialna, może wywoływać napięcie na linii Warszawa-Kijów (Wilczyński, 2017; Mazur, 2016). Niemniej jednak aspekt ten jest skutecznie wykorzystywany przez stronę rosyjską, która poprzez agresywną medialną propagandę kreuje obraz ukraińskich żołnierzy, włączając w tę grupę również osoby stanowiące oddziały obrony terytorialnej, jako „faszystów”, kształtując tym samym antagonistyczną retorykę odwołującą się do czasów II wojny światowej i heroicznej walki Armii Czerwonej z faszyzmem². Zabieg ten był niezbędny z punktu widzenia władz na Kremlu, aby w sposób niezwykle pragmatyczny legitymizować wojnę na Donbasie, przede wszystkim kierując tę narrację do własnych obywateli.

Dzisiaj skutkiem rosyjskiej agresji na wschodzie Ukrainy jest ukształtowanie się w tym regionie obszaru permanentnych działań wojskowych pomiędzy regularnym ukraińskim wojskiem a prorosyjskimi separatystami. Warto jednak pamiętać, że wojna hybrydowa to nie tylko używanie ciężkiej artylerii oraz wojska w bezpośrednich starciach, lecz przede wszystkim destrukcja przeciwnika od wewnątrz poprzez punktowe osiągnięcie zamierzonych

---

²A. Góralska, *Raport: Bataliony ochotnicze. Geneza, działanie, kontrowersje*, https://odfoundation.eu/a/6441_raport-bataliony-ochotnicze-geneza-dzialanie-kontrowersje/, (dostęp: 12.06.2020).

celów. Dlatego Ukraina jak nigdy dotąd powinna wzmocnić wewnętrzne obronne struktury państwa. W tym kontekście pierwszoplanową rolę mogą odgrywać oddziały obrony terytorialnej, które od 2014 roku, czyli początku bezpośredniej rosyjskiej agresji na terytorium Ukrainy, uległy radykalnym zmianom. Zatem celem niniejszego artykułu jest analiza strukturalnej oraz formalnej transformacji ukraińskiej obrony terytorialnej w kontekście formowania się współczesnej ukraińskiej państwowości³.

Zasadniczo okres kształtowania się oddziałów obrony terytorialnej w Ukrainie można podzielić na trzy etapy:

I. Okres od 2004 do 2014 roku.

II. Okres od 2014 do 2019 roku.

III. Okres od 2019 do teraz⁴.

Podział ten jest podyktowany określonymi wydarzeniami związanymi z procesem kształtowania się ukraińskiej obrony terytorialnej. 2004 rok – to nakreślenie priorytetów rozwoju obrony terytorialnej w Wojskowej Doktrynie Ukrainy. Z kolei 2014 rok – to rosyjska agresja na terytorium Ukrainy i transformacja oddziałów obrony terytorialnej w regularne bataliony Sił Zbrojnych Ukrainy. Natomiast 2019 rok – to okres definiowania nowej idei wojsk obrony terytorialnej, z czym jest związany również aspekt legislacyjnej implementacji obrony terytorialnej w struktury państwa. Zadaniem, które postawił przed sobą autor niniejszego artykułu, jest analiza procesu kształtowania się obrony terytorialnej na Ukrainie w poszczególnych okresach. Z tego też względu zaproponowany przez autora podział zostanie wykorzystany jako kierunek dalszej narracji, stanowiąc tym samym podział strukturalny niniejszej pracy. Warto jednocześnie zaznaczyć, że problematyka poruszona w artykule stanowi analizę ukraińskich aktów prawnych, informacji prasowych oraz opracowań naukowych dotyczących procesu formowania się ukraińskiej obrony terytorialnej.

Proces kształtowania się obrony terytorialnej na Ukrainie – lata 2004-2014

Kwestia obronności państwa ukraińskiego stanowi niezwykle złożoną konstrukcję, bowiem kształtowała się ona w warunkach nieustającego wpływu i ingerencji Federacji Rosyjskiej w tę sferę funkcjonowania kraju. Rozpatrując

---

³ Określenie „współczesna ukraińska państwowość” jest używane od 2014 roku, czyli od momentu wybuchu tzw. „rewolucji godności”, wskutek której doprowadzono do obalenia autorytarnych rządów Wiktora Janukowicza. Od tego momentu następuje radykalny zwrot w procesie kształtowania się ukraińskiej tożsamości, a wraz z tym ukraińskiej państwowości opartej na *stricte* ukraińskiej sferze aksjologicznej, czyli odwołaniu się do ukraińskiej kultury, języka oraz religii. Na tej podstawie odbywa się społeczna konsolidacja, mająca swoje odzwierciedlenie w regionalnym zjednoczeniu państwa.

⁴ Zaproponowany podział na etapy procesu kształtowania się ukraińskiej obrony terytorialnej został wskazany przez autora wyłącznie na potrzeby niniejszego artykułu.

proces formowania się Ukraińskich Sił Zbrojnych z perspektywy rozwoju obrony terytorialnej, warto wziąć pod uwagę aspekt doktrynalnego formułowania założeń ukraińskiej obronności. W 2004 roku ukazało się drugie wydanie Wojskowej Doktryny państwa ukraińskiego. Niebagatelne znaczenie, zwłaszcza w kontekście niniejszego artykułu, ma zapis zawarty w pkt. 10 tego dokumentu, który wskazuje na potrzebę realizacji niezbędnych działań skierowanych na wzmocnienie państwowej infrastruktury obronnej oraz składu personalnego nie tylko w warunkach bezpośredniego zagrożenia, lecz uwzględniając potencjalność zaistnienia takiej sytuacji⁵. Warto jednak zaznaczyć, że wówczas sformułowanie „obrona terytorialna” nie odnosiło się do formacji obronnych, lecz do czynności, skierowanych na obronę terytorium państwa w sytuacjach zagrożenia. Niemniej ukazanie się Wojskowej Doktryny Ukrainy z 2004 roku oznacza punkt zwrotny, od którego zaczęto mówić o perspektywie obrony terytorialnej, uwzględniając lokalne oraz regionalne uwarunkowania. Poza tym, odwołując się do kwestii złożoności oraz wieloaspektowości procesu kształtowania się ukraińskiej obronności, to Doktryna z 2004 roku negatywnie wpłynęła na strukturę Ukraińskich Sił Zbrojnych, bowiem zakładała formalne zmniejszenie liczby kadry wojskowych, w ten sposób obniżając obronne zdolności państwa. Kolejne Doktryny również nie miały pozytywnego wydźwięku w kontekście wzmocnienia zdolności obronnych państwa ukraińskiego. Świadczy o tym chociażby fakt, że w 2004 roku w omawianym dokumencie wprowadzono poprawkę, zgodnie z którą wyznaczono priorytety rozwoju ukraińskiej sfery obronności, implementując w nią rozwiązania stosowane przez państwa należące do Paktu Północnoatlantyckiego, tym samym przygotowując Ukrainę do członkostwa w tej strukturze⁶. Niemniej ten kierunek działań niemal natychmiast został ponownie zmieniony, co było podyktowane realizacją partykularnych interesów ukraińskich władz i ich związków z państwem rosyjskim (Pavliuk, 2004; Solchanyk, 2001; Nowak, 2008).

Sprawa obrony terytorialnej powróciła dopiero w 2008 roku, kiedy odpowiedni wpis umieszczono w tekście ustawy *O Obronie Ukrainy*. Zgodnie z art. 18 wspomnianego aktu prawnego obrona terytorialna jest systemem ogólnopaństwowych działań o charakterze wojskowym, które są realizowane w okresie wyjątkowego stanu, i sprowadzają się do:

- obrony granic państwa;
- zapewnienia warunków stabilnego funkcjonowania instytucji państwowych,

---

⁵ *Про Воєнну доктрину України: Указ Президента України від 15 червня 2004 року № 648/2004*,

Офіційний вісник України, № 30/2004т. 1.

⁶ *Про Воєнну доктрину України: Указ Президента України від 15 червня 2004 року № 648/2004* (Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента від 15 липня 2004 року № 800/2004, від 21 квітня 2005 № 702/2005, від 8 липня 2009 року № 518/2009), Офіційний вісник України, № 30/2004, т. 1.

administracji wojskowej oraz strategicznej (operacyjnej) dyslokacji jednostek wojskowych;

- ochrony obiektów infrastruktury krytycznej oraz innych obiektów infrastrukturalnych;
- zwalczania jednostek dywersyjnych oraz wywiadowczych innych państw, jak również przeciwdziałanie innym zmilitaryzowanym grupom, których działalność jest skierowana na destabilizację wewnętrznej sytuacji w państwie;
- wsparcia funkcjonowania instytucji państwowych w okresie stanu wyjątkowego (stanu zagrożenia)⁷.

Obrona terytorialna na terytorium całej Ukrainy jest organizowana przez Sztab Generalny Sił Zbrojnych, a w Autonomicznej Republice Krymu, w poszczególnych obwodach, oraz w miastach o specjalnym statusie – Kijowie i Sewastopolu – odpowiednio przez Radę Ministrów Autonomicznej Republiki Krym, obwodowe administracje państwowe, administracje miast Kijowa i Sewastopola. Ponadto zgodnie z zapisem art. 18 omawianej ustawy do realizacji zadań obrony terytorialnej angażowane jest ukraińskie wojsko oraz inne instytucje odpowiadające za bezpieczeństwo państwa – między innymi oddziały policji oraz jednostki specjalnej państwowej służby transportowej. Interesującym w tym kontekście jest fakt, iż mimo wskazania strukturalnych zależności, formalna narracja dotycząca obrony terytorialnej w tej ustawie nie została zasadniczo zmieniona. Nadal bowiem istota obrony terytorialnej sprowadzała się do kwestii czynności skierowanej na zapewnienie lokalnej (regionalnej) obronności poprzez struktury regularnego wojska ukraińskiego. Co więcej, ustawa określała strukturę obrony terytorialnej oraz *de jure* nadawała kompetencje obwodowym komisariatom wojskowym kompletowania oddziałów obrony terytorialnej, natomiast *de facto* większość czynności nadal sprowadzała się do powszechnego poboru wojskowego, skutkiem czego była okresowa służba w regularnych wojskowych strukturach państwa.

Sytuacja diametralnie zmieniała się w 2014 roku, kiedy Ukraina została wciągnięta w imperialną rozgrywkę Rosji, a jej wschodnia część została pogrążona w wojnie⁸. Wtenczas obrona terytorialna, a właściwie oddziały obrony terytorialnej, nabrały innego znaczenia. Był to moment przełomowy, bowiem zasadniczo zmieniono logikę funkcjonowania obrony terytorialnej. Stała się ona obok regularnego wojska formacją zapewniającą bezpieczeństwo

---

⁷Закон України Про оборону України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст.106, (з змінами, внесеними згідно із Законами № 803-VI від 25.12.2008, ВВР, 2009, № 19, ст.258).

⁸ Autor ogranicza obszar działań wojennych do jedynie wschodniego regionu Ukrainy. Jest to wersja niezgodna z oficjalną retoryką władz w Kijowie, bowiem uważają one, że wojna objęła całe terytorium Ukrainy i jest zaangażowane w działania wojenne. Niemniej jednak autor nie zaprzeczając tego kierunku narracji, a odwołując się do rzeczywistego stanu, odnosi teatr działań wojennych jedynie do wschodniego regionu państwa ukraińskiego.

państwa. Agresja Federacji Rosyjskiej ujawniła katastrofalny stan, w jakim się znajdowało ukraińskie wojsko. Spory o kierunek rozwoju, przejawiające się w antynomii przyjmowanych aktów prawnych, oraz permanentna wewnętrzna destabilizacja, to krótka charakterystyka Sił Zbrojnych Ukrainy do 2014 roku. Aneksja Krymu oraz wojna w Donbasie pokazały również sfery, w których ukraińskie wojsko praktycznie sobie nie radziło. Środkiem, który bez wątpienia pozytywnie wpłynął na zdolności obronne państwa, były oddziały obrony terytorialnej.

Proces kształtowania się ukraińskiej obrony terytorialnej – lata 2014-2019

Ukraińskie władze które uformowały się po wydarzeniach „rewolucji godności” w 2014 roku, nie były przygotowane do odparcia rosyjskiej agresji na terytorium Ukrainy. Spowodowane to było przede wszystkim brakiem konsolidacji politycznej oraz brakiem silnego wojska, które mogłoby udźwignąć ciężar destabilizacji we wschodnich regionach. Niezbędne było wówczas szybkie operacyjne działanie, polegające na powstrzymaniu wojskowego zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej z zastosowaniem wszystkich legalnych mechanizmów. Kwestia legalności jest w tym kontekście niezmiernie istotna, bowiem od postępowania Ukrainy zgodnie z literą prawa zależała jej przyszłość oraz pozycja na arenie międzynarodowej. Jednym ze wspomnianych mechanizmów było włączenie w proces obrony państwa oddziałów obrony terytorialnej. Zapotrzebowanie na tego typu formację było uwarunkowane faktem, że powstrzymanie rosyjskiej interwencji wojskowej zostało implementowane w ukraińską przestrzeń prawną jako operacja antyterrorystyczna wewnątrz państwa. Odpowiadało to bowiem stanowi faktycznemu, gdyż działania powstrzymujące były skierowane przeciwko prorosyjskim separatystom wspieranym przez regularne oddziały wojska rosyjskiego. W 2014 roku brakowało również oficjalnego uznania prowadzenia wojny przeciwko Federacji Rosyjskiej, a zgodnie z art. 17 Konstytucji Ukrainy zastosowanie Sił Zbrojnych wewnątrz państwa w takich warunkach było niemożliwe. W związku z tym zaangażowanie oddziałów obrony terytorialnej, mających charakter ochotniczych formacji paramilitarnych, które można było zastosować wewnątrz państwa w celu powstrzymania separatystycznych zapędów w południowo-wschodnich regionach, a nie do *stricte* obrony państwa, do czego są przeznaczone Siły Zbrojne, stworzyło możliwość obejścia zapisów ustawy zasadniczej i stworzyć wojskową strukturę, której celem było zachowanie integralności państwa (Perepelycia 2017, s. 115-116).

Warto jednak przypomnieć o genezie batalionów obrony terytorialnej, które zostały zaangażowane w powstrzymanie rosyjskiej agresji. W większości przypadków członkami poszczególnych formacji zostawały osoby biorące udział w Samoobronie Majdanu podczas „rewolucji godności”. Od samego początku formowanie się oddziałów obrony na kijowskim Majdanie miało

charakter oddolnej inicjatywy. Niemniej z czasem formacje te były coraz bardziej sformalizowane, a ich działania skoordynowane i ustrukturyzowane. Andrij Parubij, kierownik Samoobrony Majdanu, 11 lutego 2014 roku wydał nieoficjalne Rozporządzenie nr 1 o Organizacji Samoobrony Majdanu⁹. W tym dokumencie nawiązano do ustawy, mówiącej o uczestnictwie obywateli w zapewnieniu publicznego porządku i ochronie granicy państwa, która stanowiła ideową podstawę funkcjonowania oddziałów Samoobrony¹⁰.

Postępująca rosyjska wojskowa inwazja na terytorium Ukrainy spowodowała, że 5 maja 2014 roku Rada Majdanu wydała Rozporządzenie nr 2 o Podstawowych zadaniach Samoobrony Majdanu w warunkach agresji rosyjskiej, na podstawie którego członkowie oddziałów Samoobrony zostali wezwani do dołączenia do jednej z obronnych struktur – batalionów ochotniczych Gwardii Narodowej, batalionów specjalnych milicji lub też batalionów rezerwowych obrony terytorialnej, które zaczęły powstawać już w kwietniu 2014 roku¹¹. Warty uwagi jest jednak fakt, że zasady kształtowania się batalionów przybrały charakter mieszany, bowiem część osób przystępowała do tych formacji dobrowolnie, a część była dołączana z mobilizacyjnego poboru do wojska ukraińskiego. Właściwie to większość batalionów obrony terytorialnej zorganizowano w drodze mobilizacji w oparciu o zasadę terytorialną. Miało to swoje konsekwencje w kwestii nazewnictwa poszczególnych jednostek, bowiem istniał I batalion obrony terytorialnej Wołyń, II batalion obrony terytorialnej Horyń, IV batalion obrony terytorialnej Zakarpacie, czy też IX batalion obrony terytorialnej Winnica, itd. Łącznie ukształtowano 43 bataliony obrony terytorialnej, które następnie stały się częścią Sił Zbrojnych Ukrainy i zostały podporządkowane Ministerstwu Obrony. Początkowo funkcje batalionów obrony terytorialnej sprowadzały się do zadań zawartych w art. 18 ustawy *O Obronie Ukrainy*. Jednak wskutek nieodpowiedniego przygotowania regularnego wojska ukraińskiego w sferze przeciwdziałania rosyjskiej agresji na bataliony obrony terytorialnej nałożono obowiązki jednostek bojowych armii i zadania oddziałów szturmowych, czyli wyzwolenie ukraińskiego terytorium i utrzymanie go pod jurysdykcją Kijowa. W ten sposób bataliony obrony terytorialnej zostały włączone w struktury Sił Zbrojnych Ukrainy, co również było podyktowane możliwością korzystania przez te formacje z broni ciężkiej. Doskonałym tego przykładem jest batalion Ajdar, który w sierpniu 2014 roku został przeformowany w batalion regularnego wojska ukraińskiego, właśnie ze względu

---

⁹Наказ nr 1 *Про основні засади організації Самооборони Майдану*, 11.02.2014, керівник Самооборони Майдану Андрій Парубій.

¹⁰*Закон України Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону*, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, nr 40, ст. 338.

¹¹*Самооборона допомагатиме МВС і створить резервні батальйони*, Українська правда, <https://www.pravda.com.ua/news/2014/05/6/7024516/>, (dostęp: 12.05.2020).

na możliwość wykorzystywania ciężkiej broni.

Zatem do końca 2014 roku system obrony terytorialnej, ukształtowany na podstawie batalionów obrony terytorialnej, został zmieniony, bowiem formacje te zostały całkowicie wchłonięte przez brygady Ukraińskich Wojsk Lądowych. Skutkiem tego była potrzeba utworzenia nowej obrony terytorialnej i jej implementacja w ogólny system obrony państwa.

W 2015 roku ukazała się *Narodowa Strategia Obrony Ukrainy*¹², której celem było nakreślenie głównych obszarów rozwoju ukraińskiej obronności. Jednakże zasadniczym zadaniem *Strategii* było wskazanie agresywnej polityki Federacji Rosyjskiej oraz jej inwazji na terytorium Ukrainy jako największego zagrożenia dla państwa. Z tekstem *Strategii* silnie koreluje przyjęta w tym samym roku nowelizacja *Wojskowej Doktryny Ukrainy*¹³. Istotnym w kontekście niniejszego artykułu jest fakt, iż dokumenty te podkreślały rolę oraz znaczenie obrony terytorialnej w systemie obrony państwa. Niemniej obok zmiany struktury zostały skorygowane również zadania oddziałów obrony terytorialnej. Przede wszystkim dotyczyły one działań na określonym terytorium (regionu), jak również włączono zapis odnośnie zaangażowania oddziałów obrony terytorialnej w usuwaniu skutków klęsk żywiołowych.

W strukturze obrony terytorialnej ustanowiono trzy poziomy: państwowy, obwodowy oraz rejonowy. Celem tego zabiegu było usprawnienie kierowania oraz, i ma to znaczenie decydujące, sposób koordynowania działań jednostek obrony terytorialnej. Podział organizacyjny ukraińskiej obrony terytorialnej przedstawia ryc. 1. Sformułowano również zasady określające wyposażenie poszczególnych formacji w określone jednostki broni, których egzemplifikacją jest wyposażenie Samodzielnego Batalionu Strzeleckiego liczącego 492 osoby. Został on wyposażony między innymi w 23 mm armaty przeciwlotnicze ZU-23-2, w ręczne granatniki przeciwlotnicze RPG-7, czy też karabiny automatyczne AK/AKM oraz pistolety samopowtarzalne kaliber 9 mm PM. Dla porównania Rota Ochrony Komisariatu wojskowego, licząca 121 osób, posiada jedynie uzbrojenie w postaci granatników RPG-7, AK oraz PM.

Istotnym w kontekście niniejszego artykułu jest również fakt, że od 2015 roku wprowadzono cykliczne (coroczne) manewry szkoleniowe jednostek obrony terytorialnej. Wartymi uwagi pozostają szkolenia „Ruch 100. Granica” (2015), „Ruch 100. Tryzub” (2016) oraz „Ruch 100. Ulewa” (2017). Niemniej jednak głośne plany kształtowania struktury obrony terytorialnej są w rzeczywistości skazane na niepowodzenie. Mimo strategicznych planów oraz działania w sferze ustawodawczej, która często jest niespójna i zawiera wiele

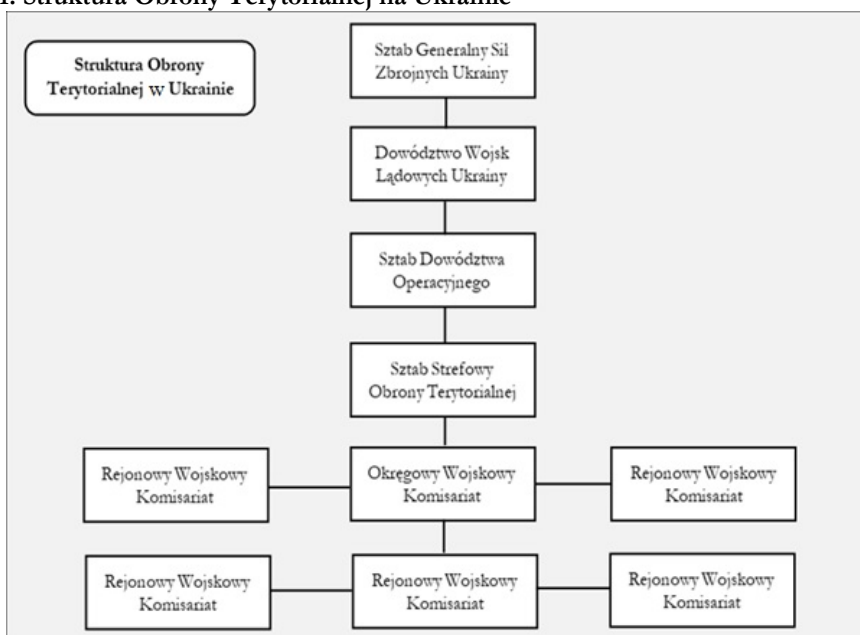
---

¹² *Стратегія національної безпеки України*, Указ Президента України від 26 травня 2015 року nr 287/2015.

¹³ *Нова Воєнна доктрина України*, Указ Президента України від 24 вересня 2015 року nr 555/2015. Офіційний вісник Президента України. 2015 р. № 22. стор. 19, стаття 1291.

formalnych błędów, rozwój ukraińskiego sektora obronnego na lokalnym poziomie nadal nie spełnia oczekiwań¹⁴. Istnieje wiele planów jego usprawnienia, które zazwyczaj kończą się na propagowaniu idei oraz postulatów na poziomie dyskusji w instytucjach państwowych odpowiadających za bezpieczeństwo państwa (Янюк, 2017; Миколенко, Панкратов, 2018). Jednak od 2019 roku w przestrzeni narratywnej dotyczącej kierunków rozwoju obrony terytorialnej w Ukrainie zaczęły się pojawiać konkretne propozycje wraz ze sposobami ich realizacji.

Ryc. 1. Struktura Obrony Terytorialnej na Ukrainie

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów z:

<https://www.ukrmilitary.com/2015/08/tro.html>

Bieżąca ewolucja obrony terytorialnej na Ukrainie – od 2019 roku

Obrona terytorialna zgodnie z nowym wzorem to przede wszystkim zdolność osób zamieszkujących określone terytorium (zasięg terytorialny powinien obejmować obszar okręgu odpowiednio do podziału administracyjnego państwa ukraińskiego) do przejęcia kontroli i ochrony strategicznie ważnych instytucji oraz obiektów infrastruktury (infrastruktury krytycznej), utrzymanie porządku oraz ochrona ludności w obliczu działań dywersyjnych bądź destabilizujących. Logika kształtowania się formacji obrony

¹⁴Територіальна оборона: як громадські активісти роблять роботу замість військкоматів, <https://novynarnia.com/2016/03/28/teritorialna-oborona-yak-gromadski-aktivisti-roblyat-robotu-zamist-viyskkomativ/>, (dostęp: 21.05.2020).

terytorialnej oraz funkcji, które jej się nadaje, współgra z procesem formowania się obrony terytorialnej w innych krajach, między innymi w Polsce, gdzie od 2015 roku sukcesywnie są organizowane Wojska Obrony Terytorialnej i zgodnie z przewidywaniami do 2022 roku liczba osób zaangażowanych w tej formacji powinna sięgnąć ponad 55 tys. osób (Zapałowski, 2019).

Niemniej ukraińska koncepcja tworzenia obrony terytorialnej do 2019 roku zakładała formowanie oddziałów, które powinny być zaangażowane, obok zasadniczych formacji wojskowych, do obrony granic państwa. Przeciwnie jeszcze w 2018 roku Wojska Lądowe Sił Zbrojnych Ukrainy odpowiadały za sformowanie 25 kadrowych brygad obrony terytorialnej, które miały być uzupełniane przez rezerwistów i zaopatrywane przez odpowiednie komisariaty wojskowe. Problem polegał na tym, że tak ukształtowana obrona terytorialna z jednej strony posiadała bardzo niską jakość, spowodowaną słabą motywacją zmobilizowanych osób i rotacją składu osobowego, z drugiej zaś strony problem stanowiła kwestia finansowa, bowiem nie było żadnych regulacji prawnych, które zapewniałyby finansowanie wyposażenia i szkolenia żołnierzy. Istotnym aspektem w tym kontekście jest to, że ciężar finansowania wspomnianych czynności był przerzucony na administracje obwodowe, bowiem Ministerstwo Obrony, które *de facto* jest odpowiedzialne za te formacje, nie przeznaczało żadnych środków na funkcjonowanie obrony terytorialnej w państwie.

Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że od 2019 roku w ukraińskiej sferze obronności, zwłaszcza biorąc pod uwagę lokalny jej wymiar, następuje zmiana strategicznych kierunków rozwoju. 7 maja 2019 roku Rada Narodowego Bezpieczeństwa i Obrony Ukrainy (RNBOU) wydała decyzję dotyczącą wyznaczenia wzmocnienia potencjału obronnego państwa¹⁵. Mniej więcej w tym samym czasie zastępcą Sekretarza RNBOU zostaje generał Sergii Krywonos, który wnosi nową jakość w myślenie o obronie terytorialnej. Właśnie ta osoba, poprzez swoje pragmatyczne działanie w dziedzinie obronności państwa, doprowadziła do zmiany retoryki dotyczącej procesu kształtowania się obrony terytorialnej zgodnie z definicją przedstawioną na początku niniejszego rozdziału. Sergii Krywonos przedstawił program „Pięciu kroków”, na których powinien opierać się proces reformowania ukraińskiego systemu obronności:

1. Organizacja ruchu oporu w przypadku otwartej agresji;
2. Utworzenie potężnej struktury obrony terytorialnej wewnątrz państwa;
3. Wojskowo-patriotyczne wychowanie młodzieży;
4. Organizacja walki z dezinformacją;
5. Wojskowe szkolenie ludności.

---

¹⁵Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 7 травня 2019 року „Про заходи щодо зміцнення обороноздатності держави”, nr 200/2019.

Rosyjska agresja w zdecydowany sposób zmieniła myślenie ukraińskiego społeczeństwa o kwestiach obronności. Sergii Krywonos, jako osoba odpowiedzialna za reformowanie formacji obrony terytorialnej, w dużym stopniu opierał się na doświadczeniach innych państw, a zwłaszcza Estonii i funkcjonującej tam *Kaitseliit*¹⁶. W końcu lutego 2020 roku, w obwodzie chersońskim, zostały przeprowadzone pilotażowe manewry szkoleniowe obrony terytorialnej opartej o zasady zaczerpnięte z estońskiej formacji. Warty uwagi jest fakt, że w ćwiczeniach tych brały udział instruktorzy przygotowani w ramach brytyjskiego programu „Orbital”, co w dużym stopniu podkreślało ich rangę i reformatorski charakter.

Strategia kształtowania się formacji obrony terytorialnej, którą przedstawił Sergii Krywonos, wymaga legislacyjnego umocowania w ukraińskiej przestrzeni prawnej. Dlatego od połowy 2019 roku wszczęto prace nad ustawą regulującą organizację obrony terytorialnej na Ukrainie zgodnie z nową logiką jej funkcjonowania. Istotnym jest też to, że podobne próby były podejmowane w 2015 i 2017 roku, lecz projekty tych ustaw nie stanowiły obiektu szczególnego zainteresowania ukraińskich rządzących. Sprawy związane z przyjęciem regulacji prawnych, dotyczących obrony terytorialnej, były przeciągane wskutek braku porozumienia wewnątrz parlamentu.

Projekt ustawy zaproponowanej przez Sergiia Krywonosa w wyraźny sposób określa, w jakim kierunku powinien podążać proces kształtowania się obrony terytorialnej. Przede wszystkim ten akt prawny idzie w parze z zasadą, że terytorialna obrona powinna być oparta na miejscowej ludności, co w zdecydowany sposób zwiększa jakość oraz potencjał obronny takich formacji. Zatem projekt ustawy przewiduje między innymi utworzenie głównego organu kierowania obroną terytorialną. Ponadto zakłada się, iż ustawa będzie określała zasady funkcjonowania obrony terytorialnej, strukturę oraz przypisane poszczególnym jednostkom zadania. Regulować będzie również kwestie finansowania oraz proces szkoleniowy członków zaangażowanych w czynności obronne¹⁷. Zgodnie z założeniami obrona terytorialna będzie obejmować po jednej brygadzie w każdym obwodzie administracyjnym oraz dodatkowo jedną brygadę w Kijowie. Planowano, iż ogólna liczebność żołnierzy na pierwszym etapie formowania się obrony terytorialnej powinna wynosić 80 tys. osób, z kolei na drugim – 160 tys., a za 3-4 lata postanowiono zwiększyć liczebność tej formacji do 250 tys. osób. Stanowi to niewątpliwie dodatkowy atut w wewnętrznej przestrzeni obronnej państwa, bowiem w 2019 roku liczebność

---

¹⁶ С. Проворний, *На низькому старті. Тероборона України в очікуванні нового Закону*, <https://armyinform.com.ua/2020/03/na-nyzkomu-starti-teroborona-ukrayiny-v-ochikuvanni-novogo-zakonu/>, (dostęp: 23.05.2020).

¹⁷ *Кривонос розкрив деталі закону про територіальну оборону*, <https://www.ukrmilitary.com/2020/05/tro-law.html>, (dostęp: 2.06.2020).

Gwardii Narodowej sięgała 54 tys., a Policji – 115 tys¹⁸.

W ostatnim czasie nad zaproponowanym projektem trwają burzliwe dyskusje. Problem dotyczy między innymi sposobów finansowania. Sergii Krywonos proponuje, aby proces ten odbywał się zgodnie z zasadą „pół na pół” – połowa kwoty z Ministerstwa Obrony, druga połowa – z obwodowych administracji. Przewidziano, iż finansowanie obrony terytorialnej miałoby stanowić 3% budżetu wspomnianych instytucji. Niemniej to rozwiązanie jest krytykowane przez zastępcę kierownika Komitetu Obrony Narodowej Ukrainy w Radzie Najwyższej Mychajła Zabrods’kiego. Twierdzi on, że nieuzasadnionym jest finansowanie przygotowań formacji obrony terytorialnej przez określone administracje obwodowe, jeśli członkowie danej formacji będą wysyłani do innych obwodów w celu wykonywania zadań obronnych. Postulat ten został uwzględniony podczas majowego posiedzenia RNBOU na którym potwierdzono funkcjonowanie brygad obwodowych w poszczególnych jednostkach administracyjnych. Ponadto sporną kwestią było również to, kto może przystępować do formacji obrony terytorialnej i według jakich zasad. Otóż postanowiono, że członkiem obrony terytorialnej będzie mógł zostać każdy pełnoletni obywatel Ukrainy (niezależnie od płci), który uzyska rekomendacje od co najmniej trzech innych osób. Ponadto pod uwagę będzie brana kwestia karalności danej osoby, bowiem musi ona mieć nieposzlakowaną opinię oraz pozycję społeczną. Wynika to z faktu, iż członkowie obrony terytorialnej, zgodnie z projektem ustawy, będą mieli możliwość posiadania broni we własnych domach, żeby w przypadku zagrożenia usprawnić i przyspieszyć obronę swojego terytorium. Niemniej kwestię posiadania broni będzie regulować osobna ustawa.

W ostatnim czasie prace nad projektem ustawy dotyczącej obrony terytorialnej na Ukrainie znacząco przyspieszyły. Z jednej strony powodem ku temu jest aktywna działalność na tym polu generała Sergiia Krywonosa, a z drugiej – środowiska zainteresowane w przyjęciu tej ustawy chcą zdążyć implementować ją do sfery prawa ukraińskiego przed wrześniem 2020 roku, bowiem właśnie wtedy będzie planowany budżet państwa na 2021 rok.

Podsumowanie

Rosyjska agresja na terytorium Ukrainy w 2014 roku zasadniczo zmieniła sposób myślenia ukraińskich rządzących o sferze obronności państwa. Niemniej musiało minąć kilka lat, żeby sformułować program działań uwzględniających analizę aktualnej sytuacji politycznej i militarnej. Potencjał militarny Federacji

---

¹⁸ I. Соломко, „Російська армія не зможе перемогти підготовлений український народ” - заступник секретаря РНБО Кривонос про систему територіальної оборони, <https://ukrainian.voanews.com/amp/sergiy-kryvonos-rosiya-ukraina/5486459.html>, (dostęp: 2.07.2020).

Rosyjskiej jest zdecydowanie większy od potencjału Ukrainy, dlatego, gdyby doszło do bezpośredniego starcia, regularne wojska ukraińskie z pewnością poniosłyby klęskę. Ale dotyczy to bitwy, a nie wojny, której losy mogą być rozstrzygnięte w sposób korzystny dla Ukrainy, gdyby dysponowała ona przygotowanymi do walki i odpowiednio licznymi wojskami obrony terytorialnej. Jest to logika, zgodnie z którą państwo słabsze może zwyciężyć państwo zdecydowanie silniejsze.

Dzisiaj na Ukrainie trwają prace nad projektem ustawy dotyczącej kształtu oraz sposobów funkcjonowania obrony terytorialnej. Z pewnością jest to prawidłowa droga, bowiem z treści niniejszego artykułu wynika wniosek, że brak odpowiedniego drogowskazu w postaci regulacji prawnych, może ponownie doprowadzić do dysfunkcyjności w sferze obronności zarówno na poziomie lokalnym, jak i państwowym. Zaproponowany przez generała Sergiia Krywonosa projekt ustawy jest, jak do tej pory, najbardziej przemyślaną propozycją, bowiem uwzględnia również kwestię reformy podziału administracyjnego w Ukrainie, która zakłada zmniejszenie liczby rejonów z 491 do 129, co w zasadniczy sposób zmieni dotychczasową strukturę ukraińskiej obrony terytorialnej (patrz ryc. 1). Niemniej warto zastanowić się nad kilkoma kwestiami, które budzą najwięcej wątpliwości, zwłaszcza patrząc na ten proces z perspektywy państwa polskiego.

Po pierwsze, jest to kwestia wychowania patriotycznego, którą zakłada program „Pięciu kroków”, zaproponowany przez Sergiia Krywonosa. Istotnym jest w tym kontekście, w jakim kierunku będzie podążać historyczno-patriotyczna narracja, bowiem wśród niektórych oddziałów obrony terytorialnej powstałych w 2014 roku przeważał dyskurs skrajnie nacjonalistyczny, co z jednej strony było negatywnie odbierane w państwach Zachodu, a przede wszystkim w Polsce, z drugiej zaś strony pozwalało propagandowej machinie Federacji Rosyjskiej wykorzystywać ten fakt i porównywać Ukraińców do faszystów walczących podczas II wojny światowej. Zatem od charakteru narracji historyczno-patriotycznej będzie w dużym stopniu zależała pozycja ukraińskiej obrony terytorialnej w relacjach z innymi podmiotami.

Po drugie, dyskusyjną kwestią jest możliwość przechowywania broni przez członków obrony terytorialnej. Projekt ustawy zakłada, że w ten sposób będzie usprawniony sposób działania polegający na eliminacji zagrożenia. Ponadto zgodnie z proponowanymi regulacjami, do grona obrony terytorialnej może dołączyć każdy pełnoletni obywatel Ukrainy o nieposzlakowanej reputacji. Warto jednak pamiętać, że ukraiński system prawny nie należy do najsprawniejszych, w związku z czym istnieje możliwość omijania przepisów przez osoby aspirujące do członkostwa w obronie terytorialnej odpowiednich.

Po trzecie, sporną jest również kwestia finansowania formacji obrony terytorialnej. Istotnym w tym kontekście jest aspekt pobierania określonych świadczeń finansowych przez członków poszczególnych jednostek. Z

pewnością, obok patriotycznego, dodatek finansowy, bądź też dodatek w postaci określonych ulg finansowych, stanowiłby skuteczne narzędzie motywacyjne. Jednak można domniemywać, że pogrążona w kryzysie Ukraina, raczej na pierwszym etapie formowania się nowej struktury obrony terytorialnej będzie miała problem z ponoszeniem dodatkowych kosztów na jej utrzymanie w postaci regularnych wypłat.

Zatem proces kształtowania się obrony terytorialnej na Ukrainie nadal pozostaje pod znakiem zapytania. Niemniej jednak działania skierowane na implementację odpowiednich regulacji w przestrzeń prawną Ukrainy, które miałyby określać sposób oraz zasady funkcjonowania ukraińskiej obrony terytorialnej wkraczają w decydujący etap. Pytaniem pozostaje, w jakim kształcie zostanie przyjęta nowa ustawa. Zależy od niej przyszłość obrony terytorialnej, a zatem całego potencjału obronnego państwa ukraińskiego.

Literatura

- Baziur, B., 2014. „*Razom nas bahato, nas ne podolaty*”. *Geopolityczna rywalizacja polsko-rosyjska o Ukrainę w okresie Pomarańczowej Rewolucji i po jej zakończeniu*, Przegląd Geopolityczny, 7, s. 129-148.
- Baziur, G., 2014. *Imperia restituta? Cele regionalnej geopolityki Federacji Rosyjskiej na obszarze Kaukazu i Międzymorza w latach 1992-2010 i ich reperkusje – wybrane przykłady*, Przegląd Geopolityczny, 8, s. 123-148.
- Clark, I., 2001. *The post-cold war order. The spoils of peace*, Oxford University Press, Oxford.
- Delong, M., 2020. „*Ruski mir*” jako narzędzie rosyjskiej ekspansji geopolitycznej na terytorium Ukrainy, Przegląd Geopolityczny, 33, s. 50-64.
- Eberhardt, P., 2010. *Rosyjski panslawizm jako idea geopolityczna*, Przegląd Geopolityczny, 2, s. 43-64.
- Hoffman, F., 2007. *Conflict in the 21st Century. The Rise of the Hybrid Wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington.
- Kagan, R., 2009. *Powrót historii i koniec marzeń*, Wydawnictwo Rebis, Poznań.
- Kaczyńska, K. J., 2014. *Federacja Rosyjska a mniejszość rosyjska na Ukrainie. Nowe narzędzie kontroli przestrzeni postradzieckiej?*, Przegląd Geopolityczny, 8, s. 175-186.
- Kitowski, I., Oskierko, M., 2018. *Ekologiczne aspekty konfliktu zbrojnego na wschodzie Ukrainy*, Przegląd Geopolityczny, 24, s. 35-44.
- Kowalczyk, K. A., 2019. *Geopolityczne dążenia współczesnej Rosji*, Przegląd Geopolityczny, 27, s. 78-92.
- Lach, Z., 2012. *Geopolityczne aspekty kształtowania przestrzeni bezpieczeństwa państwa*, Przegląd Geopolityczny, 5, s. 9-40.

- Łysek, W., 2015. *Krym w polityce mocarstw: pogranicze – konflikt – destabilizacja*, Przegląd Geopolityczny, 11, s. 37-54.
- Mazur, G., 2016. *Rozważania nad kwestią tradycji skrajnie nacjonalistycznych ruchów w polityce historycznej współczesnej Ukrainy. Zarys problematyki*, Europa Orientalis. Studia z dziejów Europy Wschodniej i Państw Bałtyckich, 7, s. 173-239.
- Münkler, H., 2002. *Die neuen Kriege*, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn.
- Nowak, A., 2008. *History and Geopolitics: A Contest for Eastern Europe*, Polish Institute of International Affairs, Warsaw.
- Pavliuk, O., 2004. *The Black Sea Region: Cooperation and Security Building*, East-West Institute, New York.
- Perepelycia, H., 2017. *Militarny i informacyjny wymiar wojny rosyjsko-ukraińskiej. Wymiar militarny*, [w:] W. Baluk, M. Doroszko (red.), *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie w latach 2014-2016*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 111-131.
- Pietraś, M., 2016. *Hybrydowość zagrożeń bezpieczeństwa w Europie Środkowej i Wschodniej*, [w:] H. Chalupczak, M. Pietraś, Ł. Potocki (red.), *Europa Środkowo-Wschodnia w procesie transformacji i integracji. Wymiar bezpieczeństwa*, Wydawnictwo „Officina Simonidis”, Zamość.
- Sala, S., Mihailov, V., Zinko, I., 2014. *Geopolityczne dylematy Ukrainy w obliczu globalizacji i wpływów wielkich mocarstw*, Przegląd Geopolityczny, 9, s. 133-152.
- Siudak, M., 2016. *Geopolityczne wizje Krymu i Ukrainy*, Przegląd Geopolityczny, 18, s. 87-98.
- Skalski, M., 2017. *Źródła separatyzmu w ukraińskim Donbasie*, Przegląd Geopolityczny, 22, s. 128-139.
- Solchanyk, R., 2001. *Ukraine and Russia: The Post-Soviet Transition*, Rowman and Littlefield, Lanham.
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, 2020, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa.
- Wasiuta, O., 2014. *Integracja Rosji jako globalny projekt geopolityczny Rosji*, Przegląd Geopolityczny, 7, s. 37-60.
- Wasiuta, O., 2017. „*Russki mir*” jako narzędzie imperialnej polityki Kremla, Przegląd Geopolityczny, 21, s. 67-87.
- Wilczyński, P. L., 2010. *Terytorium w myśli strategiczno-wojskowej*, Przegląd Geopolityczny, 2, s. 101-120.
- Wilczyński, P. L., 2017. *Problematyka bezpieczeństwa we współczesnym dyskursie eksperckim w Polsce*, Przegląd Geopolityczny, 21, s. 48-66.
- Wilczyński, P. L., 2017. *Miejsca potencjalnych konfliktów etnicznych w Europie*, Przegląd Geopolityczny, 20, s. 28-52.
- Wilczyński, W. J., 2018. *Ukraina A. D. 2017*, Przegląd Geopolityczny, 24, s. 9-34.

- Zapałowski, A., 2019. *Współczesne Wojska Obrony Terytorialnej w obronie narodowej*, Przegląd Geopolityczny, 28, s. 141-158.
- Zapałowski, A., 2019. *Ukraina jako strefa buforowa Rosji*, Przegląd Geopolityczny, 30, s. 9-28.
- Zima, Ł., 2016. *Polityka Federacji Rosyjskiej wobec krajów czarnomorskich*, Przegląd Geopolityczny, 18, s. 113-124.
- Миколенко Ю. М., Панкратов Е. Е., 2018. *Аналіз умов і чинників, які впливають на ступінь відповідності побудови системи територіальної оборони визначеним завданням*, Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України ім. Івана Черняхівського, nr 3(64), s. 6-10.
- Янюк, С., 2017. *Недоліки організації територіальної оборони: Європейський досвід*, Актуальні проблеми державного управління, nr 3(71), s. 141-144.

Transformation process of the Ukrainian territorial defense in the context of the Donbass War

The neo-imperial policy implemented by the Russian Federation today has significantly changed the rhetoric in the area of security in Eastern Europe. In this context, the authorities of individual countries are taking the necessary actions aimed primarily at strengthening their own defense potential. One of the tools to support the operability and effectiveness of regular military formations are territorial defense units. Therefore, this article presents the process of formation of territorial defense in Ukraine, because it is this state that today is struggling with the direct manifestation of the destructive policy of the Russian Federation. The author presents the formal and structural perspective of the formation of Ukrainian territorial defense. It takes into account the process of its transformation since 2004, taking into account changes in the legislative, organizational and axiological spheres. The war in Donbass had a fundamental impact on the perception of the territorial defense formation by the Ukrainian government. Therefore, the author also presents the perspective of the development of Ukrainian territorial defense in accordance with the radically changed logic of its operation, based on the experiences of other countries. The article deals with the area of the formation of defense potential in Ukraine, which has been so far ignored in the Polish scientific discourse, which, from the perspective of Poland's geopolitical interests, has been an extremely important area of its activity for many years.

Key words: state security, Ukrainian territorial defense, defense potential, war in Donbass, neo-imperial policy of the Russian Federation.